

DLOUHODOBÁ MĚŘENÍ KONCENTRACÍ ŠKODLIVIN V OVZDUŠÍ A EMISÍ VOZIDEL V REÁLNÉM PROVOZU

Zpracovali: Mgr. Roman Lišbinský, Mgr. Jitka Hegrová Ph.D., RNDr. Jiří Huzlík, Ph.D., Ing. et Ing. Libor Špička, Ing. Ondřej Červinka (Centrum Dopravního výzkumu, v.v.i.)

Souhrn

Technický list sumarizuje poznatky získané při monitoringu kvality ovzduší v rezidenčních oblastech. V roce 2017 pokračovala měření koncentrací a složení (nano) částic na lokalitě silně zatížené dopravou. Výsledky získané v rámci řešení této aktivity byly použity ke zpracování metodiky pro měření kvality ovzduší v místech s vysokou dopravní zátěží. Součástí byla realizována měření emisí vozidel za reálného provozu za účelem zpevnění emisních faktorů nutných pro výpočet emisí v R.

Oblast použití

Na základě dosavadních výsledků řešení této aktivity byla zpracována metodika pro měření kvality ovzduší v místech s vysokou dopravní zátěží, jejímž cílem je jasně definovat postupy měření kvality ovzduší v místech silně zatížených dopravou za účelem poskytování objektivních informací o skutečném stavu a vývoji kvality ovzduší. Měření emisí vozidel za reálného provozu sloužilo jako základ pro vytvoření databáze emisních faktorů.

Metodika a postup řešení

Měření koncentrací (nano) částic

Měření kvality ovzduší za účelem detailní charakterizace (nano) částic pocházejících z dopravy pokračovala na lokalitě silně zatížené dopravou v centru města Brna, konkrétně v těsné blízkosti křižovatky ulic Kotlářská a Kounicova, kde projede přibližně 36 tis. vozidel za den. Měření charakteristik (nano) částic v reálném vzorku bylo realizováno elektrickým nízkotlakým impaktorem (Electrical Low Pressure Impactor ELPI+™, Dekati Ltd. Finland) velikostně selektujícím částice v rozsahu 6-10,000 nm do 15 velikostních frakcí. Měření bylo provedeno v reálném provozu, koncentrace (nano) částic v jednotlivých velikostních frakcích a současně probíhal odběr vzorků velikostně selektovaných (nano) částic. (Nano) částice byly zachytávány na speciální

polykarbonátové membrány Whatman® pro následnou chemickou analýzu. Za účelem stanovení obsahu prvků byly (nano) částice zachycené na filtrech rozloženy v uzavřených k emenných nádobách s použitím mikrovlnného rozkladného zařízení ultraClaveIII® (EMLS GmbH, Leutkirch, Germany) v laboratořích Karl-Franzens Universität v Grazu ve směsi ultra silných kyselin (HCl a HNO₃) za vysokých teplot a tlaků. Rozložené vzorky byly analyzovány přístrojem na principu indukčně vázaného plazmatu s hmotnostním detektorem, konkrétně 8800 ICP-MS Triple Quad (Agilent Technologies, Japan).

Měření emisí

K měření emisí za reálného provozu byla vybrána vozidla spadající do obchodních tříd s nejvyšším tržním podílem – SUV, nižší střední třída (segment C), malé vozidlo (segment B), střední třída (segment D) a MPV. Výběr vozidel byl prováděn na trase v Brně a jeho nejbližším okolí, která svými parametry přibližně splňuje požadavky RDE cyklu. Měření emisí bylo prováděno s využitím mobilního měřicího zařízení (viz obr. 1) vlastního vývoje, užitný vzor CZ21385 U1.

Obr. 1 Mobilní měřicí zařízení

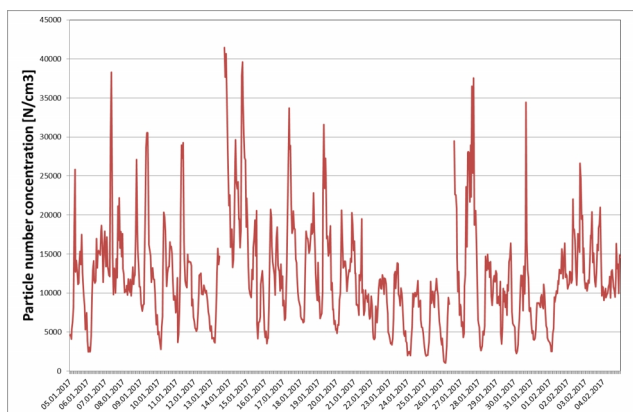
Mobilní zařízení je mimo jiné osazeno analyzátozem výfukových plynů AVL Digas 1000 měřícím koncentrace kyslíku (O₂), oxidu uhelnatého (CO), oxidu uhličitého (CO₂), oxidu dusnatého (NO) a nespálených uhlovodíků (HC), dále měřicími ústednami Omega Engineering OM-DAQ-USB-2401, termickým proudem rem Hoentzsch TA Di

16 GE, tlakovými idly Cressto, termo lánky K, GPS jednotkou, vyh ívanými hadicemi, elektrocentrálami a lednicí na vzorek plyn . Mobilní za ízení se p ípojuje za automobil pomocí b žného tažného za ízení.

Výsledky

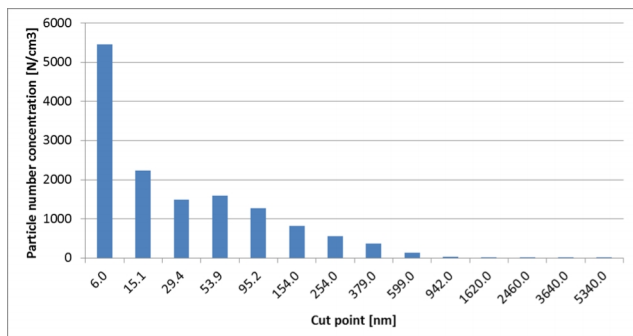
M ení koncentrací (nano) ástic

M ení byla realizována v období od 14. 11. 2016 do 22. 2. 2017 a poté v období od 4. 5. do 9. 6. 2017. M ení po etních koncentrací ástic v ovzduší ve 14 velikostních frakcích od 6 nm do 10 µm probíhalo kontinuáln vždy pouze s p erušením na vým nu filtr . Celkem bylo odebráno 13 sad vzork ástic.

Obr. 2 Pr b h koncentrací ultrajemných ástic

Pr b h koncentrací ástic s rozm ry pod 100 nm je znázorn no na grafu na obr. 1. Z grafu je dob e patrné st ídání minimálních a maximálních hodnot, které odpovídají ranní a odpolední dopravní špi ce a prokazuje se tak dominantní zdroj takto velkých ástic, kterým je na této lokalit doprava.

Obr. 3 Pr m rná velikostní distribuce ástic.

Stejný p vod ástic je nazna en také na grafu na obr. 3, kdy nejvyšších po etních koncentrací dosahují ástice nejmenších rozm r cca. 6 nm tzv. nuklea ního módu, které vznikají nukleací škodlivin primárn emitovaných do ovzduší v plynné form . Naopak hrubá frakce ástic nad 2,5 µm je z hlediska po etních koncentrací zanedbatelná.

M ení emisí

U všech testovaných vozidel se zážehovými motory byla nam ena nejvyšší produkce CO₂ v m stském provozu a nejnižší v mimom stském provozu. Charakteristickým rysem vozidel se zážehovým motorem je vysoká produkce CO v dální ním provozu, která mnohonásobn p ekra uje hodnoty ostatních režim jízdy. Emisní faktory NO_x vykazují nejvýrazn jší rozdíly mezi jednotlivými vozidly. U v tšiny vozidel se vzn tovými motory byla nejvyšší produkce CO₂ v dální ním provozu a nejnižší v mimom stském provozu. Rovn ž byl prokázán vliv technického stavu vozidel na emisní charakteristiky, kdy po odstran ní závady došlo v n kterých p ípadech k velmi významnému snížení produkce emisí.

Nov nam ená data resp. stanovené emisní faktory byly dopln ny do rozsáhlé databáze emisních faktor vytvo ené a dopl ované daty z výzkumných projekt ešených v Centru dopravního výzkumu v.v.i.. V rámci ešení díl í aktivity byla databáze dopln na o sadu emisních faktor osobních a užitkových vozidel (emisní kategorie Euro 2 – Euro 6), odpovídajících m stskému, mimom stskému a dální nímu režimu, získaných p í m ení v reálném provozu. Dále byla databáze dopln na o sadu emisních faktor autobus r zných provedení a délkových kategorií (Euro VI), získaných p í m ení na uzav ené dráze s využitím šesti jízdních cykl blízkých reálnému provozu (jízdní cykly vygenerované na základ m ení jízdních parametr ve skute ném provozu). Databáze je využívána p edevším pro pot eby stanovení emisních faktor silni ních motorových vozidel pot ebných pro emisní bilance na regionální a národní úrovni.

Záv r

Pilotní studie prokázala vhodnost použití tohoto typu kaskádového impaktoru s ohledem na studium fyzikálních i chemických charakteristik (nano) ástic zejména za ú elem identifikace jejich zdroj . Velmi výhodné je zejména spojení koncentrací ástic a chemického složení. Další m ení jsou koncipována jako dlouhodobá a byla zahájena v listopadu 2017 a budou pokračovat i v roce 2018.